

Historisch onderzoek – voormalig kloostercomplex Hoogcruts

©Jonathan Wanders - versie 1 maart 2018 - nav conceptontwikkeling HX hoogcruts

Volgens de legende begon de geschiedenis van klooster Hoogcruts op wonderlijke wijze, toen een herder een kruis tussen doornstruiken aanschouwde. Deze tussenvorm van de visioenen van de H. Hubertus en van Mozes was blijkbaar zo indrukwekkend dat zelfs de schapen op de knieën vielen:¹

*Er was eens een herder, die gewoon was zijn schapen te laten weiden op de hoogten benoorden Noorbeek. Op 'n avond, dat hij met behulp van den bassenden hond zijn kudde wilde verzamelen, zag hij al de schapen in een wijden boog geknielt voor een struik liggen. De herder, die begreep dat er iets wonderbaars geschiedde, viel op zijn knieën en nadat hij gebeden had, liep hij naar de struik en vond er een kruis op de wortels liggen. De mare van dit mirakel verspreidde zich snel in de omliggende dorpen en men bouwde weldra een kapel, op de plek waar de scheper het kruis gevonden had.*²

De buurtbewoners besloten dit memorabel feit te herdenken door de bouw van een kapel. Tot de verheffing van kapel tot klooster werd iedere vrijdag een mis gelezen om deze verschijning te herdenken.³ De kapel en het buurtschap kregen hierdoor ook de naam Hoogcruts wat vrij vertaald Hoog Kruis betekent.⁴

1428 – De oudste vermelding van de kapel. In een processtuk van 1686 werd gesproken over een jaargetijde (jaarlijks terugkerende kerkdienst voor een overledene⁵) die in 1428 ter plekke werd gehouden in "de Capelle van het Heylich Cruyts, d'welck tegenwoordigh is het Clooster".³ Volgens historici is 'Hoogcruts' nog ouder.

1480 – Gilles de la Croix (Aegidius de Cruce) werd in 1480 benoemd tot rector van de kapel. Na zijn intrede in het klooster van Sint-Odiliënberg van de Orde van het Heilig Graf, in 1943, werd hij geprofest in 1495.³

1496 – Met toestemming van Louis Scharis, pastoor van Sint-Martensvoeren en van Jan van Abroek (prior van klooster van het Heilig Graf in Sint-Odiliënberg en provinciaal van de Orde van het Heilig Graf in Neder-Germanië⁶), werd de kapel bij acte van 24 maart 1496 tot klooster verheven. De nieuwe priorij werd ingericht "sub vocabulo Sancte Crucis ac Montis Calvarie". Het werd een klooster van de Reguliere Kanunniken van het Heilig Graf, ook wel aangeduid als Sepulchrijnen.³ Deze orde hield zich bezig met de verering van het kruis van Christus en het Heilig Graf. Het klooster werd belangrijk als bedevaartsoord. Mensen konden niet naar het Heilig Land om het graf te bezoeken en daarom kwamen er op verschillende plekken in Europa devotieplekken.⁷

Gilles de la Croix werd de eerste prior (kloosteroverste) en vanaf dat moment werden de noodzakelijke kloostergebouwen bij de kapel opgericht.⁸ Volgens bouwhistorici stamt het systeem aan kelders uit deze beginperiode. Volgens de vakliteratuur is het keldersysteem alleen nog bekend uit panden in Utrecht en Deventer.⁹

In de akte werd ook een numerus clausus opgenomen dat de gemeenschap niet groter mocht zijn dan 25 kloosterlingen. Dat aantal werd in de periode vóór de Franse Revolutie (1789-1799) nooit gehaald.⁸ Het klooster telde hoogstens een tiental kanunniken. Doordat ze meestal afkomstig waren uit de directe omgeving, vormden ze een internationaal gezelschap, met Duits-, Frans- en Nederlandstaligen.³

De oorsprong van klooster Hoogcruts lag dus bij het klooster van het heilig Graf in St Odiliënberg. Hoewel de orde van de Sepulchrijnen uitgestorven is, zijn de zusters van Sint Odiliënberg heden nog steeds zeer betrokken. Het zijn zogenaamde slotzusters die nooit buiten hun klooster komen.¹⁰

1504 – Gilles de la Croix overleed op 3 december 1504 en werd begraven in het koor. Euverdus van Euchelen werd zijn opvolger en was prior van 1505 tot 1553, toen hij op tachtigjarige leeftijd overleed.³

1510 – Jan van Abroek overleed op 6 april 1510 in het H.Grafklooster te Hoogcruts, en werd als prior en provinciaal opgevolgd door Hiëronymus van Brogel (1510-1540).⁶

1568 – Plundering klooster door Staatse troepen - de "Hollanders" - onder leiding van Willem van Oranje als onderdeel van zijn eerste invasie, wat tevens het begin was van de Tachtigjarige Oorlog.⁸

1579 – Na de inneming van Maastricht hadden de Spaanse troepen van Parma het klooster 'jaemerlyck aefgebrand ende tenenmael verdestrueerd'¹¹ als represaille omdat de statenvergadering niet spaansgezind was. Het klooster fungeerde namelijk van oudsher als vergaderlocatie voor de Staten van Limburg en de Landen van Overmaas vanwege de gunstige centrale ligging. De Staten van Limburg en de Landen van Overmaas waren de gezamenlijke Staten van het hertogdom Limburg en de drie Landen van Overmaas, te weten het graafschap Dalhem, het Land van Valkenburg en het Land van 's-Hertogenrade.^{8,12,13,14}

1601 – Nog slechts twee kanunniken/kloosterlingen.¹⁵

1603 – Herbouw (n.a.v. 1568 en 1579) leverde in 1603 een gedeeltelijk nieuw en vergroot klooster op.⁴

Op initiatief van Jan van Bronkhorst, Graaf van Gronsveld werd een poging ondernomen om het klooster te incorporeren bij de jezuïeten van Aken. De 2 overgebleven Sepulchrijnen verweerden zich echter succesvol.^{8,14}

1605 – Nog 4 kloosterlingen, 2 paters en 2 novicen. De bewoners en adellijke families uit de omtrek vroegen, dat zij zouden blijven en niet naar Aken zouden gaan, omdat zij nuttig waren voor de streek en altijd goed hun plichten hadden gedaan.¹⁵

1606 – Tijdens de ambtsperiode van Crucius Bruyn (prior van 1572-1632) openen de Sepulchrijnen op 6 december 1606 een Latijnse school met pensionaat in het klooster (dit is te vergelijken met een gymnasium en kostschool¹¹) Men onderwees er "les humanités, la bonne morale, les langues latine, française, flamande et allemande".¹⁴ De schoolmeester moest 'sorghe draegen dat syn discipulen nyet alleenlyck in die letteren, maar oock in die deucht geïnstrueert worden'. De leerlingen, gemiddeld zo'n vijftig, waren zonen van de plattelandsadel, de stedelijke elite en de rijkere boerenklasse, afkomstig uit de vierhoek Maastricht-Luik-Verviers-Aken.¹¹

In de eerste helft van de achttiende eeuw had de school te Hoogcruts verscheidene schooljaren meer dan 40 leerlingen in het internaat.⁸

1623 - 1679 – Tijdens het prioraat van de opvolgers van pater Crucius, Johannes Linssen (1623-1642) en Livinus Francken (1642-1679) kreeg het klooster, zoals alle geestelijke instellingen in de landen van Overmaas, veel te verduren van de aanwezigheid der staatsen, met name door de "retorsiemaatregelen". Kloosterlingen en scholieren moesten meermalen hun toevlucht zoeken in aangrenzende landen, op de hoeve Hees in de rijksheerlijkheid Slenaken en in het klooster Sinnich, gelegen in Limburg (red. het Vlaamse dorp Teuven).¹⁴

1625 – Klooster Hoogcruts bezat enige (bescheiden) filialen: de Sepulchrijnen verkopen de Sankt Leonhardkapel in Aken, aan de Reguliere Kanunnikessen van het Heilig Graf te Wezet (Visé), die er eveneens een Latijnse School stichtten. De kapel bleef op die wijze binnen de Orde.^{8,14}

1655 – De Heilige-Grafkapel te Neerkanne wordt aan het bezit van het klooster toegevoegd. De stichter van de kapel, Herman Jekermans, treedt als kanunnik in. Bij de kapel in Neerkanne wordt een residentie gesticht met Latijnse school. De scholen voorzagen bijna twee eeuwen lang in de behoefte aan onderwijs totdat klooster Hoogcruts in 1796 door de Franse bezetters werd opgeheven. Alleen de Latijnse school te Aken overleefde en bestaat nog steeds.^{8,14}

1658 – Toen in 1658 de verpanding van Slenaken door de heer van Mheer werd afgelost, zou de pandsom worden overhandigd in de keuken van het klooster. Maar dat vertrek lag in Slenaken en de heren vonden dat daar het geld niet geteld moest worden. Daarop verhuisde het hele gezelschap naar de kloostergang, en de betaling geschiedde voor de deur van de refter, op Daelhems grondgebied.¹⁶

1669 – Bouw deel boerderij Crutserhoeve.¹⁷

1679 – Op 18 juli 1679 waren er nog 8 kloosterlingen.¹⁵

1680 – De Sepulchrijnen koopten in 1680 hoeve Blankenberg op de Keutenberg te Wijlre, van Catharina van den Hoeven, weduwe van Jr. Dederick Couven van Hees.¹⁸

1683 – Prior Aegidius Aussems (1679-1697) probeerde in 1683 de priorij La Xhavée (bij Luik) te redden van een faillissement door de incorporatie bij klooster Hoogcruts. Het mocht niet baten, want de last was te zwaar. Twee jaar later werd de overeenkomst dan ook verbroken en werd La Xhavée verkocht aan de Geschoeide Karmelieten.¹⁹

1686 – Volgens een processtuk van 1686 was een register van 1428 het oudste archiefstuk van het klooster, maar waren de jaargetijden voor de overledenen van genoemde huizen nog ouder. Dit register berustte in 1692 nog in het archief van het klooster.³

1697 - 1728 – Na het overlijden van Eugidius Aussems werd Reinerus Konings toot prior benoemd (1697 – 1728). In de vredige jaren van het begin van de achttiende eeuw bracht hij met name de Latijnse School tot hoge bloei.¹⁸

De achttiende eeuw mag zeker gelden als de bloeiperiode van het klooster. Het werd een welvarend plattelandsklooster met een uitgebreid goederenbezit en inkomsten die, zonder royaal genoemd te kunnen worden, voldoende waren om kloosterlingen, personeel en leerlingen van de school in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Het klooster oriënteerde zich in deze periode tevens op financiële activiteiten en ging voor de bevolking uit de omgeving als een soort bank van lening fungeren.^{18,20}

In de 18e eeuw werd het klooster grootscheeps verbouwd, en ontstond het huidige bouwplan met twee kloostervleugels, waarbij de zuidelijke vleugel bestond uit een kerk.⁴ Het park wordt ommuurd en voorzien van 2 gebouwtjes. Één van die gebouwtjes bestaat nog en is de zogenaamde Gloriëtte (theekoepel) in de noordoostelijke hoek.⁸

1713 - 1717 – Verdere uitbouw Crutserhoeve.¹⁷

1717 – Aankoop van de pachthoeve Jeukenhof te Wijlre, gelegen vlak naast de (eerder aangekochte) hoeve Blankenberg.¹⁸

1728 – Prior Antonius Cox (van Rolduc) wordt gekozen op 26 oktober 1728 (tot 1758). Onder hem bloeit het internaat van de school: van 25 leerlingen naar in sommige jaren veertig leerlingen.^{15,18}

1730 - 1740 – Tussen 1730 en 1740 werden de kloostergebouwen uitgebreid voor meer dan 13.000 gulden,^{15,18} omdat hij vond dat er te weinig plaats was voor de studenten te huisvesten en geen plaats om vreemden te ontvangen en te logeren.¹⁵

1742 – De statuten van het klooster verschijnen in druk. De redenen zijn waarschijnlijk het weinig heldere financieel beheer (slecht management) door prior Cox en de daardoor verstoorde interne relaties tussen de prior en de kloosterlingen.¹⁸

1752 – In 1752 kwam een grenssteen aan het licht die gelegen was in de het midden van de poel voor het klooster Hoogcruts. Deze poel lag aan de historische weg tussen Maastricht en Limbourg, de zogenaamde 'via Mansuerisca'. Bij de steen ('eene grooten swaeren caughten grauwen steen') hoorde een soort wegwijzer met twee riddersporen. Een spoor wees naar Maastricht, het andere naar Limbourg. Voorts wordt vermeld dat de riddersporen buitengewoon groot waren: van 'eene *extraordinaire groote en langthe*'.²¹

1770 – Cornelius Creischer uit Montzen wordt tot prior van Hoogcruts gekozen. Hij zou uiteindelijk de laatste prior zijn (1770-1797). Hij liet omvangrijke herstellingen aan de kloostergebouwen uitvoeren en een nieuwe kerk bouwen.^{8,20} Ook het kerkorgel, gebouwd door Guillaume Robustelly, werd vernieuwd.⁷ Onder prior Creischer waren er 11 kloosterlingen.¹⁵

1784 – Verhuizing van kloostergemeenschap in 1984 voor naderende Oostenrijkse troepen.²²

1785 – Voltooiing kerk (kloosterkapel), volgens het chronogram op het timpaan dat waarschijnlijk boven de publieke westingang zat: Deo optlMo tltVLo CrVCIs InVentae eXIsto.²⁰

De kerk heeft ooit indrukwekkende afmetingen gehad met een ingenieuze dakconstructie. Het aantal sepulchrijnen en de inwonende leerlingen was, zo blijkt uit archieven, echter zo klein dat men denkt dat in de kerk ooit grote objecten en afbeeldingen stonden waardoor de bedevaartgangers de lijdenscultuur rond het Heilig Kruis en Heilig Graf konden aanschouwen.⁷

Het kloostergebouw (de oostelijke vleugel) bestond uit de refter (eetruimte)²³, keuken, slaapkamers, brouwerij, bakkerij, alsmede de sacristie en het koor van de kloosterkerk. Het kloostergebouw viel onder de rijksonmiddellijke heerlijkheid Slenaken. De rest van de gebouwen (pachthoeve, puthuis) lagen in het graafschap Dalhem, waar ook Noorbeek bij behoorde.^{19, 24}

1789 – Anno 1789 was de Franse Revolutie begonnen en enige jaren later werden de contreien nabij en van Hoogcruts ingelijfd.²⁰

1792 – Verhuizing van kloostergemeenschap in 1792 voor oprukkende Franse Republieken.²² Het hoofdgedeelte van het klooster lag namelijk op Keizerlijk gebied (Oostenrijk), onder Slenaken.^{15, 20}

1793 – Hoewel veel kloosters in 1793 moesten sluiten lukte het de sepulchrijnen hun nut als opleidingsplek aan te tonen en werden zo nog enkele jaren door de Oostenrijkse Keizer, de toenmalige machthebber in dat deel van Limburg, geduld.⁷

1794 – Bij de tweede inval van de Fransen in het land vluchtten de prior en kloosterlingen op 19 september 1794 naar Duitsland en vestigden zich te Xanten, Embung, Bocholt en Alfen.^{15, 20}

1795 – De prior en kloosterlingen keerden op 12 mei 1795 terug.¹⁵

1796 – Bij wet van 15 Fructidor an 4 (1 september 1796) werden alle kloosters opgeheven en hun goederen geconfisqueerd. Een wanhopige poging van klooster Hoogcruts om de opheffing te verijdelen mocht niet baten. Als argumenten voerde het klooster aan, ten eerste dat de wet slechts van toepassing was op de voormalige Oostenrijkse gebieden en dus niet op de rijksonmiddellijke heerlijkheden, zoals Slenaken, waar het klooster voor het grootste gedeelte onder lag. Ten tweede, dat de school van het klooster, gezien het algemeen nut ervan, niet opgeheven mocht worden.^{20, 25} Volgens de bevolkingslijsten van 1796 woonden er in het klooster 11 kloosterlingen, 16 mannelijke personeelsleden in leeftijd variërend van 14 tot 73 jaar en 6 vrouwelijke personeelsleden, van 20 tot 52 jaar.²⁰

1797 – Bij beschikking op 11 januari 1797 zag de Franse minister van Financiën zelfs in de talrijke petitie van particulieren en gemeentebesturen uit de wijde omgeving geen aanleiding het klooster te handhaven. Klooster Hoogcruts wordt opgeheven door de Franse bezetters.^{20, 25} De paters huren het complex.¹⁵

Het klooster telde nog 40 interne leerlingen. De bevolking van Hoogcruts bedroeg op het einde van de achttiende eeuw in totaal 73 personen.²⁰

1798 – De paters en de leerlingen van de school kregen op 4 februari 1798 te horen dat ze binnen 24 uur hun koffers moesten pakken en het gebouw verlaten. Bij de opheffing waren er 10 kloosterlingen en 1 lekenbroeder.²⁶

De kloostergebouwen komen, na een openbare verkoop op 23 maart 1798, in bezit van de heren Antoine Bemelmans (van Maastricht) en Chrétien Coenegracht (van Wyck) voor 2.707.000 francs.¹⁵ In het fronton van het landhuis (de monumentale timpaan boven de oostelijke ingang van noordelijke kloostervleugel) is het familiewapen van de familie Bemelmans opgenomen.²⁶ Na de verkoop van de goederen keerden de kloosterlingen terug naar hun geboortedorpen, waar ze werden opgevangen door familieleden en kennissen. In 1803 woonde prior Creischer, 83 jaar oud te Henri-Chapelle; de kanunniken Chaineux en Demollin in Aubel, Warrimont in Aubel of Batsheers, Putz in Burtscheid, jacobi in Vaals, Beys in Aken, Schillings in Wittem, Lousberchs en Wawer in Noorbeek.²⁷

1802 – Toen de troebele tijden van de Revolutie (1789-1799) voorbij waren, ondernamen de kanunniken van Hoogcruts pogingen om weer in het bezit van hun goederen te komen. Op 22 september 1802 deden zij hun rechten gelden op de geestelijke pensioenen. Het bleek echter niet

meer mogelijk de voormalige kloostergoederen terug te kopen. Aangezien de afspraken met de heren Bemelmans en Coenegracht betreffende het teruggeven van het klooster Hoogcruts aan de kanunniken mondeling overeen waren gekomen en de heer Bemelmans tussentijds overleden was konden de kanunniken geen aanspraak maken op het klooster.²⁷

1803 – Tot 1803 bleven de kanunniken van Hoogcruts zich als een gemeenschap beschouwen en vergaderden zij regelmatig. Reeds voor de openbare verkoop hadden zij de roerende goederen onderling verdeeld, met name tin, zilverwerk, liturgische gewaden en naar alle waarschijnlijkheid ook het archief. Deze zaken zijn nooit in handen gekomen van de Fransen. Verder waren duidelijke afspraken gemaakt omtrent het voortbestaan van de kloostergemeenschap.²⁵

Op 17 november 1803 dechargeerden de confratres elkaar en deden, voor zichzelf en voor hun erfgenamen, afstand van alle wederzijdse aanspraken en rechten. Het doek viel over het Heilig-Grafklooster van Hoogcruts. Het orgel van de kloosterkerk, toegeschreven aan Robustelli, werd in 1803 verplaatst naar de kerk van 's-Gravenvoeren en vervolgens naar de kerk van Eckelrade. De oostvleugel werd door de nieuwe eigenaren verbouwd tot landhuis en de kapel tot oogstschuur.^{8,9, 27, 28}

1870 – Brand in de voormalige kloostergebouwen: schuur (voormalige kerk) en aansluitend landhuis.¹⁷

1873 – Herstel schade (afrondding herbouw) aan het landhuis en voortaan permanente bewoning.¹⁷

1879 – Herstel schade (afrondding herbouw) aan de voormalige kapel (schuur) en dienstgebouwen.¹⁷

1904 – Aankoop landhuis (voormalig Kanunnikenhuis) en schuur (voormalige kapel) door Franse zusters Dominicanessen. Zij waren in 1901 vanuit Oullins (Frankrijk) eerst gevlucht naar Bissegem bij Kortrijk en daarna naar Hoogcruts ten gevolge van de seculariseringpolitiek in Frankrijk. Voor de heringebruikname werd de voormalige kapel, van schuur weer verbouwd tot kloostervleugel. Hiervoor werd over de lengte van de kerk een scheidingswand opgericht en werden er verdiepingvloeren aangebracht. Aan de noordelijke zijde van de wand werd een kapel ingericht, op de verdiepingen en aan de zuidelijke zijde werden kloostercellen, dienstruimten, ontvangstruimtes en een recreatiezaal ingericht. De zusters keerden terug naar Frankrijk in 1921.^{8,17}

1904 - 1937 – Tussen tenminste 1904 en 1937 wordt de begane grond van de zogenaamde Boostenvleugel (“Boostenbouw”) gerealiseerd, vernoemd naar architect Alphons Boosten uit Maastricht. Deze verlenging/appendance van het kanunnikenhuis diende zeer vermoedelijk om een moderne, hygiënisch verantwoorde keuken in te passen met waarschijnlijk aanvullende sanitaire voorzieningen.^{29, 30}

1927 – De Paters Franciscanen nemen, op initiatief van de minister provinciaal Regalatus Hazebroek, het klooster van dominicanessen over om er een tweede noviciaatshuis te vestigen.^{8,17} Tijdens het gebruik van het klooster door de Dominicanessen en Franciscanen was er ook een begraafplaats ingericht in de tuin, ter plekke van het dichtgemetselde poortje aan de weg.⁸

1937 – De bestaande Boostenvleugel-aanbouw wordt door architect Alphons Boosten met een verdieping verhoogd en krijgt een geveldetailering die aansluit op het landhuis. Vermoedelijk werden hier de eetruimte en de recreatiezaal gevestigd.^{8,17, 30}

1944 – Begin september 1944 moesten de paters van Hoogcruts een 150-tal Duitse SS'ers inkwartieren. Na vijf dagen vertrokken de Duitsers en lieten een rotzooi achter.³¹

Op 11 september viel een groot explosief in de kloostertuin, waardoor 98 grote ramen stuksprongen en de glasscherven door de refter vlogen. De Franciscanen zochten dekking in de kelder. Niemand raakte gewond.³¹

Op 12 september 1944 liet Burgemeester Nahon van Noorbeek per telegram aan Koningin Wilhelmina weten dat Noorbeek de eerst bevrijde gemeente van Nederland was. Echter, in de gehuchten Vroelen, Schilberg Hoogcruts en Schey zaten nog Duitsers.³²

Op 13 september volgde een enorme stoet van honderden Amerikaanse tanks en auto's die richting Maastricht reden. De Amerikanen praatten met de paters en deelden sigaretten, snoep, zeept etc. uit.³³ Om 15:45 uur richtte de 113^e Group in klooster Hoogcruts haar commandopost in.³⁴ Tegen de

avond vroeg een commandant aan pater Gardiaan of er ongeveer 50 man (waaronder een paar officieren) konden overnachten. Dit werd direct goed gevonden. Na ongeveer 8 dagen vertrokken de Amerikanen weer.³³

1945 - 1951 – De kloostergebouwen bieden ook onderdak aan de zusters Clarissen vanwege de oorlogsschade aan hun klooster in het Kasteel Ammersoyen (Gelderland).^{8,17}

1959 – De Franciscanen sloten in 1959 hun noviciaat en verplaatsten het naar Alverna (Gelderland).⁸

1960 – Het klooster dient als vakantiekolonie (jeugdherberg Paters Franciscanen¹⁷) onder de naam "Vakantiecentrale Hoogcruts". Dit onder auspiciën van de Derde Orde onder leiding van haar commissaris Auspicius van Corstanje.⁸

1964 – De Paulus Stichting uit Sittard (heden Stichting Pergamijn na fusie met de Stichting Pepijn uit Echt in 2003³⁵) vestigt in 1964 in het voormalige klooster een instituut voor verstandelijk gehandicapten.¹⁷ In de kloostertuin worden noodklaslokalen gebouwd¹⁴ en de Gloriëtte wordt ketelhuis.³⁶

1966 – Klooster Hoogcruts wordt op 10 mei 1966 officieel geregistreerd als Rijksmonument (Monumentnummer: 34731, adres: Hoogcruts 47), evenals bijbehorende boerderij/hoeve (Monumentnr: 34732, adres: Hoogcruts 9).^{37,38}

1974 – De Paulus Stichting vertrekt en het kloostercomplex komt in particuliere handen.^{9,17}

1979 – Het gebouw wordt op 6 september 1979 door brand 'verwoest'. De toenmalige eigenaar werd verdacht van brandstichting. Dit kon uiteindelijk niet bewezen worden en zodoende was Interpolis toch genoodzaakt aan hem de schade te vergoeden. Het geld werd echter niet gebruikt om de noodzakelijke herstelwerken uit te voeren, waardoor het complex verviel tot een ruïne.⁸ Na 1979 verdwijnen veel waardevolle materialen en ornamenten. Vanwege instortingsgevaar wordt de bouwvallige locatie gesloten.⁸

1982 – Tot de gemeentelijke herindeling van 1 januari 1982 lag het kloostercomplex op de gemeentegrens: de (pacht)hoeve behoorde bij gemeente Noorbeek en het klooster met kloostertuin behoorde bij gemeente Slenaken. De grens tussen beide gemeenten was een voortzetting van die tussen het Oostenrijks deel van het Land van Daelhem (waar Noorbeek bij behoorde) en de rijksheerlijkheid Slenaken vóór 1795.¹⁶

Sinds de herindeling van Zuid-Limburg op 1 januari 1982 hoort Noorbeek en het gehele kloostercomplex bij gemeente Margraten en sinds 1 januari 2011 bij gemeente Eijsden-Margraten.^{8, 15, 19, 20, 25, 39} Dat het stukje Hoogcruts aan de nieuwe gemeente Margraten werd toegevoegd gebeurde op de valreep dankzij een reparatiewet in december 1981.⁴⁰ De voormalige gemeente Margraten kende voor 1800 maar één klooster: Hoogcruts.¹¹

2011 – Stichting Het Limburgs Landschap koopt in juli 2011 de ruïne en start met het puinruimen en herstelwerkzaamheden, restauratie en consolidatie.⁴¹ Reden van aankoop: Hoogcruts vertelt de geschiedenis van de pelgrimage en de godsdienstbeleving in Europa. Ook zijn de gevolgen van politieke ontwikkelingen en diverse oorlogen herkenbaar. De ruïne is door haar ouderdom een driedimensionaal bouwhistorisch archief en daardoor wetenschappelijk van belang. De sfeer en esthetische waarde zijn voor iedere bezoekers herkenbaar. Het is ondanks de desolate toestand, een bijzondere plek, een plek met een lading. Het rijksmonument heeft een waarde die niet verloren mag gaan.⁴²

2015 – Op 11 september 2015 werd het hoogste punt van de restauratie bereikt.¹⁰

2016 – Herstel Gloriëtte.¹⁵ Op maandag 7 maart 2016 werd de originele kapconstructie op de muren getakeld.²⁸ Een Gloriëtte is een gebouw in een tuin met een verhoogde ligging ten opzichte van het omringende landschap. Het architectonisch ontwerp en de vorm kan heel verschillend zijn, vaak in de vorm van min of meer open paviljoens of tempietto.⁴³

Bronnen

1. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.5-6.
2. Limburgsch Sagenboek. J.R.W. Sinninghe. W.J. Thieme & Cie, Zutphen 1938. P.101. & Ons Volksleven IX. A. Harou. P.200.
3. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.6.
4. Uit en Thuisboek. Stichting het Limburgs Landschap, Lomm 2011. P.311.
5. [https://nl.wikipedia.org/wiki/Jaargetijde_\(memorie\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Jaargetijde_(memorie))
6. <http://www.priorijthabor.nl/geschiedenis-van-de-reguliere-h-graforde-in-vogelvlucht/>
7. Kloosterruïne Hoogcruts aangekocht: Waarom koop je een ruïne? Limburgs Landschap. Jaargang 38, nummer 3. Herfst 2011. Uitgave van Stichting het Limburgs Landschap. P.17
8. https://nl.wikipedia.org/wiki/Klooster_Hoogcruts
9. Uit en Thuisboek. Stichting het Limburgs Landschap, Lomm 2011. P.312.
10. <http://www.limburgs-landschap.nl/persberichten/item/hoogcruts-hoogste-punt>
11. Gehecht aan het verleden, gericht op de toekomst. Een historische karakterschets van de voormalige gemeente Margraten. Frank Hovens, juni 2011. P.58.
12. https://nl.wikipedia.org/wiki/Staten_van_Limburg_en_de_Landen_van_Overmaas
13. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.15.
14. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.7.
15. https://nl.wikisource.org/wiki/De_Maasgouw/Jaargang_32/Nummer_7/Het_klooster_van_Hoog-Cruts
16. Gehecht aan het verleden, gericht op de toekomst. Een historische karakterschets van de voormalige gemeente Margraten. Frank Hovens, juni 2011. P.59.
17. <http://www.limburgs-landschap.nl/actueel/item/word-vriend-van-hoogcruts>
18. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.10.
19. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.9.
20. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.11.
21. Het landschap verhaalt uit het verleden. Historische bijdrage Landschapsonwikkelingsplan. Gemeente Margraten. Luc Wolters, Historie Present. 2008. Hoofdstuk 7: Weg Maastricht-Limbourg.
22. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.18.
23. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Refectorium>
24. ' Quix zegt: Die Gebaulichkeiten mit der bis dem Einrücken der Franzosen in diesen Länder kaum im Baue fertig gewordene neue Kirche, waren theils in der Grafschaft Daelheim, theils in der Reichsgrafschaft Slenaken gelegen. In diesen gehörten der Chor und die Sacristei der Kirche, des östliche Flügel des Klosters bestehend aus den Schlafzimmern der Herren, ihren Speizezimmer, die Küche, Brauerei, den Backhanse und den Garten.' In deze tekst wordt een beschrijving van ruimtes gegeven van toen de kerk net klaar was, dus in 1785. https://nl.wikisource.org/wiki/De_Maasgouw/Jaargang_32/Nummer_7/Het_klooster_van_Hoog-Cruts.
25. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.12.
26. Uit en Thuisboek. Stichting het Limburgs Landschap, Lomm 2011. P.310.
27. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.13.
28. Inventaris van de archieven van het klooster Hoog-Cruts te Noorbeek/Slenaken 1512-1798 (1803). R.M. Delahaye. Rijksarchief in Limburg 39. Maastricht, 1987. P.14.
29. https://books.google.nl/books?id=X6MWOYPj8L4C&printsec=frontcover&source=gbs_ViewAP&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false Ruïne Hoogcruts te Margraten. Bouwhistorische verkenning ten behoeve van de consolidatie en restauratie van het complex. Deel 8 van de reeks Erfgoed in ontwikkeling. Versie 1.1. Res nova 2010. Gedateerd: 28 september 2010. P.27.

30. https://books.google.nl/books?id=X6MWOYPj8L4C&printsec=frontcover&source=gbs_ViewAP&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false Ruïne Hoogcruts te Margraten. *Bouwhistorische verkenning ten behoeve van de consolidatie en restauratie van het complex. Deel 8 van de reeks Erfgoed in ontwikkeling. Versie 1.1. Res nova 2010. Gedateerd: 28 september 2010. P.30.*
31. *De bevrijding van Eijsden-Margraten in september 1944. Diverse auteurs. Gemeente Eijsden-Margraten, 2015. P.166*
32. *De bevrijding van Eijsden-Margraten in september 1944. Diverse auteurs. Gemeente Eijsden-Margraten, 2015. P.155*
33. *De bevrijding van Eijsden-Margraten in september 1944. Diverse auteurs. Gemeente Eijsden-Margraten, 2015. P.167*
34. *De bevrijding van Eijsden-Margraten in september 1944. Diverse auteurs. Gemeente Eijsden-Margraten, 2015. P.165*
35. https://nl.wikipedia.org/wiki/Stichting_Pergamijn
36. <http://www.limburgs-landschap.nl/persberichten/item/nieuw-dak-gloriette>
37. <https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/monuments/34731>
38. <https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/monuments/34732>
39. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Eijsden-Margraten>
40. *Gehecht aan het verleden, gericht op de toekomst. Een historische karakterschets van de voormalige gemeente Margraten. Frank Hovens, juni 2011. P.177.*
41. *Uit en Thuisboek. Stichting het Limburgs Landschap, Lomm 2011. P.313.*
42. *Kloosterruïne Hoogcruts aangekocht: Waarom koop je een ruïne? Limburgs Landschap. Jaargang 38, nummer 3. Herfst 2011. Uitgave van Stichting het Limburgs Landschap. P.19*
43. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Glori%C3%ABtte>